

בעקבות עריכת המשנה

בבא קמא, ח, פרק החובל

מיכאל גרוס

כל לומד משנה תמה לא אחת על עריכתה, מה ההגיון שבסדר המסכתות, הפרקים, המשניות? גדולי הפרשנים (הרמב"ם, המאירי, בעל תוי"ט, המלאכת שלמה ועוד) עוסקים בכך, כל אחד לשיטתו. הדברים דלהלן מבוססים על ההנחות הבאות:
— שיקולי העריכה הם רבים ושונים.

— אפשר ללמוד מן העריכה הרבה, בעיקר בתחום המחשבתי. הסידור מבטא בין השאר גם את השקפת עולמו של עורך המשנה בנושא הנידון.
מכיוון שלא עסקנו בדרך לימוד זאת במסגרת הלימודים ככולל, אשמח לקבל תגובות מרבותי ומאזי ורעי בוגרי מר"ץ, הן לגבי העקרונות המנחים והן ביחס לנושא הספציפי של פרק החובל. נדמה שיש בדרך זו, המוצגת כאן, אפשרויות רבות להגברת הענין בלימוד המשנה ולהעשרה רוחנית של כל לומדיה.

נושא הפרק

כבר בקריאה ראשונה ניתן למצוא בנקל את החוט החורז את כל משניות הפרק: חבלת אדם באדם. כל המשניות בפרק עוסקות בענין זה ואין ענין אחר נדון בהן (מלבד שלשה משפטים: בטוף מ"ב, בטוף מ"ו, ובמ"ז: "קרע את כסותי שכור כרי — חייב; על מנת לפטור — פטור", ואף הם לא הובאו אלא בהשוואה לענין החבלה); לפיכך יכולות המלים הפותחות את הפרק: "החובל בחברו" — לשמש כותרת לפרק כולו. אך יש עוד לברר, האם הפרק אכן ממצה את כל הצדדים הנוגעים בחבלת אדם? האם מחוץ לו אין עוד משניות העוסקות בענין זה? ואם כן, מה התרכו בפרק ח' של בבא קמא דוקא ומה לא נכלל בו? להלן רשימת המשניות הנוספות שנוגעות בנושא החבלה:
* בבא קמא, פ"ג, במסגרת נזקים הדדיים, מ"ח: "וכן שני אנשים שתבלו זה בזה משלמים..."

בהשוואת נזקי אדם לנזקי שור, מ"י: "יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו..." (מקביל למ"ב בפ"ח).

* מכות פ"ג: עוסק בהכאה ע"י בית דין (עי' במיוחד מ"ג).

* סנהדרין, יא, א: בענין מכה אביו.

* בענין הדיון בבי"ד על החבלה: סנהדרין א, א (מספר הדיינים); שבועות ד, ו-ז (שבועת העדות); שבועות ה, ד-ה (משלם עפ"י עצמו); שבועות ז, א ו-ג (דוגמא לנשבע ונוטל).

* בענין "חמישה דברים": בשת פגם וצער מוזכרים בכתובות פ"ג (בהקשר לאונס ולמפתה); חובת הריפוי מוזכרת בין חובות הבעל כלפי אשתו, בכתובות פ"ד (גם אם הבעל לא גרם לחולי).

מקורות אלה נוגעים אמנם בענין החבלה, אך אין היא הנושא העיקרי אף לא באחד מהם. הקשר שלהם עם היוזק הבא מאדם לחברו בדרך הכאה הוא משני, כדוגמא, כהשוואה או כפרט בנושא עיקרי אחר. זיקתם לנושא החבלה יכולה להעשיר את התמונה, אך אין בהם

דבר החסר בפרק החובל אם מדייקים יותר בהגדרת נושאו: חובות החובל בחברו, או בלשון המשנה, תוך שימוש במלותיה הראשונות: "החובל בחברו חייב עליו...". בחובות אלו עוסקות כל המשניות בפ"ח של בבא קמא, ואילו המקורות הנ"ל לא. חובותיו של החובל בחברו כוללים חובות כלפי הנחבל, ואולי אף חובות מוסריות כלפי שמיא כתוצאה ממעשה החבלה. הדבר תלוי בהבנת המחילה שבמשנה האחרונה: האם חובת הפיוס היא כלפי הנחבל או שיש כאן ביטוי לתשובה על עבירה שנעשתה כלפי שמים. אפשר אפילו שחמשת הדברים, המנויים במשנה הראשונה, אינם חובות כלפי הנחבל אלא מעין קנס שקנסה התורה את המכה את חברו (בדומה לקנס ארבעה וחמישה שמשלם הטובח או מוכר, משום שנשתרש בחטא), ואז הפרק כולו עוסק בחובות החובל כלפי שמים. (עי' מלאכת שלמה בתחילת הפרק, המסביר כך את מיקום הדיון בחבלות בין ענייני גניבה לענייני גזילה.) כך או כך, נראה בעליל שהפרק התרכז בחובות המכה, בהצגתם ובכירור פרטי דיניהם.

עיון בדברי התוספתא (פ"ט, הי"א): "החובל בחברו אעפ"י שלא בקש החובל מן הנחבל, הנחבל צריך שיבקש עליו רחמים..." מלמד שגם למוכה יש חובות, בנוסף לזכויות ולתביעות. אלא שהמשנה אינה מתייחסת לכך ומדגישה במגמתיות את חובות המכה דוקא. גם המשנה המקבילה מצד תוכנה לתוספתא הנ"ל (מ"ז: "אעפ"י שהוא נותן לו, אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו...") פונה למזיק, כי בחובות שלו דין הפרק, וכולל את כל חובותיו, כדברי המאירי (בהקדמה לפרק):

"...החלק השלישי בזאת המסכתא הוא לבאר את התביעות הבאות ע"י היוזק הבא מאדם לחברו בדרך הכאה וחבלה, ובא זה הפרק לבאר עניני זה החלק כולם על השלמות".

פרק החובל מדגים יפה את מגמתו של רבי לערוך את המשנה עפ"י נושאים ולרכז את הידוע על נושא מסוים במקום אחד. מגמה זו מובלטת עוד יותר בהשוואה למקומות הפסוקים העוסקים בענין החבלה בתורה:

שמות כא, פס' יח-יט, כב-כה (כו, כז).
ויקרא כד, פס' יט-כב.
דברים כה, פס' יא-יב.

בתורה שבכתב, ובעקבותיה במדרשי ההלכה, מתפזר הנושא בשלושה ספרים. במשנה הוא מרוכז בפרק אחד!

הפרק במסכת

הפוגע בממון חברו מפצה אותו בתשלום ממוני: "בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו" (שמות, כא, לג), "שלם ישלם שור תחת שור" (שם, לו), "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" (שם, כב, ג), "שלם ישלם המבעיר את הבערה" (שם, ה). הפוגע בנפש חברו אינו מפצוהו בממון אלא משלם בנפשו: "שופך דם האדם באדם דמו ישפך" (בראשית, ט, ו), "מכה איש ומת מות יומת" (שמות, כא, יב), "לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת" (במדבר, לה, לא), "ולארץ לא יכופר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו" (שם, לג).

בתווך, בין פגיעה בממון לפגיעה בנפש, עומדת הפגיעה בגוף. החובל בחברו, הפוגע ב"אחד מראשי איברים שאינם חוזרים", מה דינו ומה מעמדו? למה נדמה קטיעת יד

ושבירת רגל, לקריעת כסות ושבירת כלים או לשפיכת דם ונטילת נפש? התלבטות זו תעסיק כל עורך הבא לשבץ את ענייני החבלה במסגרת רחבה יותר, האם לצרפם להלכות רוצח והריגה או להצמידם להלכות העוסקות בנוזקי ממון?

המדמה פגיעה בגוף לפגיעה ממונית מבטא בכך את התייחסותו לאברי גופו כאל רכוש. יש לו יד כשם שיש לו שור, וכמו שאין זהות בין השור לבין קונוהו כך אין זהות בין היד לבעליה. אברי הגוף עומדים לרשות בעליהם ועיקר חשיבותם עבורו במכלול השימושים והתפקידים שיכול הוא להפיק מהם. עפ"י תפיסה זו קל לראות בתשלום ממוני פיצוי לאבדן איבר. מתן ממון תמורת אבדן רכוש הינו דבר המתקבל על הדעת, והוא הדין כשהרכוש הוא איבר בגוף. אמנם בנידון דידן לא יוכל הניזק להחזיר לעצמו את הרכוש (האיבר) שאבד בכסף שיקבל מן המזיק, וגם קשה להעריך בערך כספי רכוש כזה, אך מכיוון שההתייחסות העיקרית היא לשימושים שניתן להפיק מן האיבר האבוד, אפשר לפצות בממון.

מאידך גיטא, המדמה פגיעת איברים לשפיכות דמים מבטא בכך את יחסו לאבריו כאל חלק מהותי מעצמותו. עפ"י תפיסה זו, פגיעה באברי הגוף כפגיעה בחיי האדם; יש מקום עוד להבדיל בין כריתת איברים המשאירה לאדם את חיותו לבין הריגה הנוטלת את כל נשמתו, אך זהו הבדל כמותי בלבד. קטיעת איבר כהריגה זוטא, כנטילת חיותו של האדם מן האיבר הזה. הפגיעה אינה במכלול השימושים של האיבר אלא בחייו, חיי היד של הניזק נלקחו ממנו. לפי השקפה זאת אין מקום לפיצוי כספי על אבדן איבר, ואין ערך ממוני לכך. כשם שאי אפשר להעריך חיי אדם בכסף כך אין ערך כספי לחלקי חיותו או לחיי חלקיו. התשלום שנדרש המזיק לשלם הינו כחלק ממאמציו לרצות את הניזק ולפייסו, ואין בכך פיצוי על הפגיעה עצמה.

הדים לשתי תפיסות אלו ולמתח הקיים ביניהן ניתן למצוא בפרק החובל ובעיקר בסוגית "עין תחת עין" (פג, ע"ב) ו"אין אדם רשאי לחבל בעצמו" (צא, ע"ב). בעצם הכללתו של פרק זה במסכת בבא קמא יש יותר מרמז. בסדר נזיקין, הדין במכלול הבעיות שבין אדם לחברו, יש מקום לענייני החבלה במסכת מכות דוקא; היא זו העוסקת בפגיעות גופניות שאין עליהן עונש מות. בסופה היא אף נוגעת בחבלה, אמנם כזאת הנגרמת ע"י ב"ד תוך כדי ביצוע עונש מלקות, אך דוקא בהקשר זה לימדה התורה את האיטור הכולל של חבלה בזולת: "ארבעים יכנו לא יוסיף, פן יוסיף להכותו על אלה... ונקלה אחיך לעיניך" (דברים, כה, ג), ואך טבעי היה להמשיך ולצרף לכאן את החיובים הנובעים מאיטור חבלה. אלא, שמסכת מכות עוסקת בעיקר בהריגת שוגג ובעונש גלות, ולכן כנראה נמנע רבי מלחבר אליה את ענייני החבלה, והעדיף לשבץ את פרק החובל במסכת בבא קמא בין פרקים הדנים בפגיעות ממוניות בדרך נזק או גניבה. בכך נתן ביטוי להשקפה הרואה בפגיעה גופנית לא פגיעה בחיי הזולת אלא רק ברכושו. ישנם הבדלים בדין בין נזקי הגוף לנזקי הממון, אך בשניהם הערכת הנזק היא ממונית והפיצוי כספי. ואכן, כל משניות הפרק, מלבד האחרונה, עוסקות בהערכה כספית של הנזק הגופני. כך, שהן תוכן המשניות, והן מיקומן במסכת בבא קמא, מצביע על המגמה לראות בפגיעה באיברים כאילו היתה פגיעה ברכוש.*

* אין להכליל מכאן ולומר שהמשנה רואה את אברי הגוף כ"חפץ" חיצוני לגמרי לאדם; כי יתכן שההתייחסות כאן נובעת מההקשר של נזק דוקא, מהרצון לפצות את הניזק ומן ההכרח למצוא לכך ביטוי ממוני, ואי אפשר להעתיק את התייחסותו של רבי לאיברי הגוף, כפי שהיא מתבטאת בהלכות נזקים, גם לתחומים אחרים.

לא כך בתורה שבכתב. מביטוייה ניתן להתרשם שפגיעה באברי האדם הינה כפגיעה בנפשו, בחיותו. מסדר הפסוקים קשה אמנם ללמוד, אך לשונם מבטאת כיוון ברור. בפרשת משפטים מופיעים ענייני החבלה בתווך בין עונשי מות לבין עונשי ממון, (המסורה מייחסת את הפרשה העוסקת בחבלה עם זאת שמעליה, עונשי מות, הפרשה שלאחריה הינה פרשה פתוחה). גם בפרשת אמור מבליט המבנה הכיאסטי את הקביעה שבחבלה "כאשר עשה כן יעשה לו", וקשה להכריע אם יש כאן ניגוד ל"ישלמנה" של הבהמה והשלכה של "מות יומת" הנאמר לגבי האדם, או שיש פה היקש עם "ישלמנה" בניגוד ל"מות יומת". סדר הדברים בתורה, יתור משהוא נוקט עמדה, מבליט את הבעייתיות והאמביוולנטיות שבהתייחסות לחבלות גופניות. גם הגמרא (פג, ע"ב) אינה מגיעה למסקנה ברורה מתוך הקשי הפסוקים, ומנסחת את אותה ההתלבטות: "דנים ניזקין מניזקין ואין דנין ניזקין ממיטה. אדרבה! דנים אדם מאדם ואין דנים אדם מבהמה!". לשון הכתובים, לעומת הסדר, אינה משאירה ספק: "ונתת נפש תחת נפש, עין תחת עין... (שמות, כא, כג-כד. ועי' גמ' פד), "כאשר יתן מום באדם כן יתן בו. ומכה בהמה ישלמנה, ומכה אדם יומת" (ויקרא, כד, כ-כא), "והחזיקה במבושיו, וקצותה את כפה" (דברים, כה, יא-יב). מביטויים אלה עולה התפיסה המייחסת לאיברי הגוף חשיבות של חיים ולא של רכוש. התורה אינה משתמשת במונחים כמו: "ישלם", "כסף ישיב", "כופר יושת" וכיו"ז, בהקשר לחבלה בגוף אדם; המונח הקרוב ביותר להתייחסות ממונית הוא השימוש בפעל: נתן, אם יצומצם מובנו ויתפרש, בעקבות הגמרא, כ"דבר הניתן מיד ליד".

מסדר המשנה, שכלל את נזקי הגוף במסגרת של נזקים ממוניים, לא הלך בעקבות התורה שבכתב. נדמה שרצה לבטא, גם בעריכה, את הקביעה שנמסרה בתורה שבע"פ: "עין תחת עין — ממון". קביעה המסיטה את הדיון בחבלות גופניות אל התחום הכלכלי ומחייבת שומה כספית ופיצוי כספי על גרימת מום בגוף האדם.¹

הפער בין הכתוב בפסוקים לבין השנוי במשנה, בסוגיה זו, בולט. ונראה לבאר, כי התורה שבכתב, כפי שהיא מתבטאת בפשט הפסוקים, מדברת במישור האידיאלי-אידיאולוגי. היא מוסרת את עיקרי הערכים המוסריים-רעיוניים שלהם זיקה למצוה. את ההשלכה המעשית המדויקת והמתפרטת, בהתאם לריבוי ההזדמנויות בעולם המעשה, משאירה התורה שבכתב לתורה שבע"פ. היא זו שתקבע את הביטוי המעשי של הרעיון האידיאלי המובא בפשט הכתוב. יתכן שרעיון אחד יזכה לביטויים מעשיים רבים ומגוונים ואפילו מנוגדים בהתאם לנסיבות ולמקרים המזדמנים, כקרן אור המשתבר בפריזמה ומתפצל לגוונים שונים. אפשר גם שרעיון נשגב וחשוב יתבטא למעשה רק במקרים נדירים ובצירוף הזדמנויות כמעט בלתי אפשרי, וישאר אז כמחויב בעולם האמוני בלבד.

המסר הרעיוני הטמון בפסוק התורה "עין תחת עין" — יחס נעלה יותר, חמור יותר לנפגעי הגוף מלנפגעי הרכוש, ומתן מעמד של חיים לאיברי האדם. אין הכרח שרעיון זה יתבטא בהוצאת עינו של המזיק דוקא, יתכן שיתורגם למעשה בתחומים אחרים של החיים ה"ארציים", ולא כעונש למוציא עין או קוטע יד; למשל: התייחסות להצלת איבר כ"פיקוח נפש", חובת קבורה של איבר כרות, הערכה של האיבר במקרה של "נודר את ידו", וכד'. גם במסגרת הנזק אפשר למצוא ביטוי מעשי הנמשך מרעיונות אלה, אף אם לא יהיה רלוונטי בכל המקרים; אולי ישום מעין זה יש במה שהשאיר רבי לסוף הפרק: איסור לחבול בעצמו, חובת בקשת מחילה, אי אפשרות לפטור את המזיק גם אם קבל את רשות הניזק; עניינים אלה ספציפיים לנזקי הגוף וממחישים את מעמד איברי האדם כאיברים חיים.

השתלבות הפרק במבנה המסכת

א. חלוקה עפ"י המזיק או עפ"י הניזק.

כל מקרה של נזק הינו מפגש בין מזיק לניזק. כל דיון בענייני נזיקין פותח בבירור הזהות של בעלי הדין. מי המזיק: האדם עצמו או ממונו הנמצא באחריותו הישירה או העקיפה; ומי הניזק: גוף האדם, רשותו או רכושו. שני צדדים אלו מאפשרים שתי עריכות שונות. האחת, עפ"י המזיק, שתפריד ותבחיץ, בחלוקה עיקרית, בין מקרים בהם הזיק האדם עצמו לבין כאלה שהנזק בהם נגרם על ידי ממונו (שור, בור, אש וכיו"ב); והשניה, עפ"י הניזק, שתחלק בין מקרים בהם ניזוק האדם בגופו לבין מקרים בהם נגרם נזק לרכושו.

המתייחס לפגיעה גופנית כאל פגיעה בחיי אדם, ורואה את החבלה כקרובה לרציחה, יחלק עפ"י הניזק ויפריד בין פגיעות בגוף לבין פגיעות ברכוש. אך מי שמכליל את החבלות במטגרת נזקי הרכוש, כשיטת המשנה, עדין עומדות בפניו שתי האופציות, לחלק חלוקה עיקרית עפ"י המזיק, בלי התייחסות למהות הנזק, או עפ"י הניזק ואופיו של הנזק. שני שיקולים עיקריים יכולים להצדיק חלוקה עפ"י הניזק:

א. התורה עצמה, במוסרה הלכות שור המזיק, הפרידה, ע"י הזכרת הבור, בין שור המזיק לאדם לבין שור המזיק לשור. היא גם מזכירה ענייני גניבה, אדם הפוגע בממון, בין נזקי השור והצאן, ממון הפוגע בממון.

ב. גם אם הגוף נחשב כרכוש בענייני נזק, עדין אין זה מבטל את הקרבה המיוחדת בין "רכוש" זה לאדם, המתבטאת גם בצער ובכבוסת המלווים את הפגיעות הגופניות.

אולם שיקולים אלה לא הביאו את רבי לחלק עפ"י הניזק והוא בחר באפשרות השניה. בפרקים הראשונים של מסכת בבא קמא (א-ו) התרכזה המשנה בממון המזיק, ובפרקים האחרונים (ז-י) עוסקים באדם המזיק. אף בתוך שתי חטיבות אלה, נראה שהשתדל עורך המשנה לא להבליט את ההבדל שבין אדם הניזק לבין רכוש שניזוק. כחטיבה הראשונה מצויים נזקי האדם בין נזקי הממון ברוב הפרקים. (קבוצת המשניות ה-ח שבפרק ד, העוסקת בשור שהזיק אדם, מצאה את מקומה בין "שור של פקח שנגח שור של חרש" לבין "מסרו לשומר חנים" ו"שור שנגח את הפרה", ואינה מהווה יחידה מובדלת). ובחטיבה השניה, פרק ח, העוסק באדם שהזיק אדם, ממוסגר אף הוא בשני פרקים העוסקים בנזקים לממון.²

ונראה, כי המשנה בחרה לחלק עפ"י המזיק, מכיוון שאליו היא פונה בראש ובראשונה. עליו החובה לברר את מידת אחריותו ואת היקף חובותיו הנובעים מן הנזק שגרם ישירות או בעקיפין. המשנה אינה באה ללמד את הניזק לתבוע, אלא להדריך את המזיק כיצד לתקן את נזקו. על מידת הזהירות נאמר: יותר משצריך אדם להזהר שלא ינזק, עליו להזהר שלא יזיק. ובדומה לכך גם המסר שבעריכת המשנה, יש כאן קריאה מוסרית כפולה: לתובע — אל תתבע, תותר, תמחל; ולנתבע — שלם, נסה לפצות, התפייס! (עי' צב-צג, ובתוספתא פ"ט הי"א).

ב. פרק החובל בחטיבת "אדם המזיק".

סדר הפרקים במסכת בבא קמא תמוה: כיצד משתלב פרק החובל (פ"ח) בין הגונב (פ"ז) והגולן (פר' ט-י)? הפרקים ז, ט ו"י, עוסקים כאחד בפגיעה ברכוש בדרך של לקיחה ללא הסכמת הבעלים, ואיך משתבץ ביניהם פרק ח' העוסק בפגיעות בגוף האדם?³

עפ"י מה שהוסבר לעיל, יתכן שרואים גם כאן את מגמתו של רבי להבליע את נזקי הגוף בין נזקים ממוניים, ולראות בחבלה את הצד הכספי דוקא. עין תחת עין – ממון, וע"כ בירורי ההלכות, העוסקות בחמשה התשלומים שחייב החובל בחברו, מוצאים את מקומם בין נזקי ממון.

הרב שלמה עדני, בעל מלאכת שלמה, מציע פתרון הפוך. לדעתו רצה רבי להצמיד את פרק החובל לפרק שלפניו העוסק בגניבה. הצד השווה שבשניהם – תשלום קנס. גנב משלם כפל או ארבעה וחמשה שהם קנס, ואילו פרק ח "כוליה בדיני קנסות איירי". הוא רואה בתשלומי הנזק, הצער, הריפוי, השבת והבושת לא ממון ולא פיצוי אלא קנס שקנסה התורה את החובל על העבירה החמורה שביצע. נזקי גוף אינם כנזקי ממון כלל, אך מכיוון שבנזקי ממון יש תשלום של קנס (בגניבה) הובאו, ככדרך אגב, גם נזקי הגוף שהם רק קנס. כך גם הופרד הגזלן מן הגנב כי בגזול אין קנס כלל.

ואולי אפשר עוד לומר: הגזילה והאבידה דומות במהותן ובהלכותיהן (בין השאר – חובת ההשבה), ואף מופיעות יחד בספרי ההלכה. אפשר שגם רבי התכוון להצמיד ענייני גזילה לענייני אבידה, ופרקים ט-י של בבא קמא קשורים עניינית עם בבא מציעא הפותחת בבעיות אבידה ומציאה. יש לזכור ש"כולה נזיקין חדא מסכתא", ואולי החלוקה לשלוש בבות, עשרה פרקים בכל מסכת, הפרידה בין הדבקים וקרבה את הרחוקים. (הפרק האחרון של בבא מציעא קשור אף הוא עם תחילת בבא בתרא, ועניינם: יחסי שכנות). עפ"י זה, אפשר להציע הסבר חדש לכל מבנה המסכת: פרק ז יצטרף לששה הפרקים הקודמים לו, ויהווה עימם חטיבה אחת שעניינה: תשלום ממון עבור נזק שנגרם. הפרקים האחרונים, ט-י, יצטרפו אל תחלת המסכת הבאה כשהמאחד אותם: חובת ההשבה של גוף החפץ שחסר. ובתווך, לבדו, פרק ח, העוסק בחבלה, ויחודי הוא: יש בו חובת השבה של ה"חפץ" שחסר, עין תחת עין, אלא שחובה זו הומרה בתשלום ממוני.

הערות השואה לסדור ברמב"ם ובטור"שו"ע

- (1) גם הרמב"ם צירף הלכות חבלה להלכות נזיקין ולא להלכות רוצח, אולי בעקבות המשנה. בשו"ע ניכרת המגמה לקרב את החובל להלכות שמירת הנפש.
- (2) הרמב"ם, כמו המשנה, מחלק עפ"י המזיק. בהלכות נזקי ממון (ממון המזיק) נכללו הן המקרים בהם אדם ניזוק והן אלה שהנזק בהם הוא לרכושו. לאדם כמזיק הוקדשה חטיבה אחרת: הלי' חובל ומזיק, הדנה גם בנזקי גוף וגם בנזקי רכוש.
- (3) גם הרמב"ם וגם הטור לא דבקו בסדר עריכה זה והצמידו את הגנב לגזלן. (התוספתא לעומת זאת, ערוכה כמשנה: פר' ז-ח: הגונב, פר' י-יא: הגזול, ובאמצע פרק ט: החובל).